

АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧЕНИЕ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА ЦЕНТЪР НА ТЕЖЕСТТА В СЪВРЕМЕННОТО ПЛАНИРАНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ОПЕРАЦИИ НА НАТО

Димо Савов

Висше военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“

Резюме: Настоящият труд има за цел да докаже тезата за ефективността на Концепцията за център на тежестта (ЦТ) в рамките на съвременното планиране и провеждане на операции на НАТО, наред с нуждата от гъвкавото ѝ прилагане с оглед на характера на съвременната въоръжена борба и поуците от практиката от историята на съвременните въоръжени конфликти. За постигане целите на изследването, на първо място, ще бъде разгледана дефиницията и същността на концепцията. Впоследствие ще бъде представена проблематиката около практическото прилагане на Концепцията за център на тежестта в съвременна оперативна среда от военни командвания на държави членки на НАТО, доказвайки относителната ефективност на конкретна методика за определяне ЦТ. За постигане целите на доклада Фолклендската война от 1982 г. ще бъде разгледана през призмата на въпросната концепция и избраната методика. Достоверност и качество на анализа са постигнати чрез използването на разнообразни и авторитетни официални източници, като книги с научен характер, военни доктрини, ръководства и научни доклади, свързани с разглежданата тематика.

Ключови думи: център на тежестта; планиране; операции; Фолклендска война; НАТО

ВЪВЕДЕНИЕ

Противно на някои общоприети схващания на част от обществото, ориентирани около безпрецедентното значение и върховенство на практическия аспект над теоретичния, в съвременното военно дело и по-точно в контекста на успешното военно планиране и оперативното изкуство, особено важен се оказва теоретичният аспект. Причината се състои в разбирането на сложността на процесите по планиране и провеждане на съвременни военни операции. Тя се обуславя от изменения и комплексен характер на въоръжена борба, породен от високотехнологичните средства и способности за водене на бойни действия. Оказва се, че на първо място именно дълбокото познаване и разбиране на теоретичните аспекти на оперативното изкуство могат да дадат на командира и неговия щаб стабилната основа, необходима за осъществяването на ефективно и целесъобразно планиране и провеждане на операции с висока вероятност за успех.

В този ред на мисли, мнозина автори пълководци от историята са оставили на бъдещите поколения свои идеи и трудове, свързани с теоретичните аспекти на оперативното изкуство. Такива са например: Сун Дзъ, Николо Макиавели, Наполеон Бонапарт и сър Базил Харт.

С оглед на съвременната оперативна среда и характер на въоръжената борба, особен интерес за военните среди представляват трудовете на немския генерал Карл фон Клаузевиц (1780 – 1831 г.). Неговата Концепция за център на тежестта (ЦТ) за първи път е възприета и въведена през 1986 г. в новото Ръководство за планиране на операции на Сухопътни войски (СВ) на САЩ¹. Приложена е на практика за първи път от американското Висше военно командване, планирало операциите „Пустинна буря“ и „Пустинен щит“ (1990 – 1991 г.). Концепцията по-късно е приложена в операциите „Съюзна сила“ (1999 г.), „Иракска свобода“ (2003 – 2011 г.) и редица други по-съвременни операции. Неслучайно и до днес идеите, оставени от фон Клаузевиц, се изучават в някои от най-елитните учебни заведения в света, включително във Военноморския колеж на САЩ в Нюпорт, Роуд Айлънд.

ЗНАЧЕНИЕ, СЪЩНОСТ И ПРОБЛЕМАТИКА ОКОЛО ЦЕНТЪРА НА ТЕЖЕСТТА

Значение на центъра на тежестта

Безспорно една от най-важните задачи, пред които са изправени командването и неговият щаб по време на оперативно планиране, е идентифицирането и анализирането на приятелски и противников ЦТ. Неточното

му определяне при планирането и провеждането на военни операции като „Пустинна буря“ и „Пустинен щит“ от 1990 – 1991 г. довеждат до „лоши единство на усилията и синхронизация“, а през 2005 г. по време на операция „Иракска свобода“ – до още по-тежки последици, застрашили постигането на целите на провежданата операцията в зоната за бойни действия (Eikmeier 2017, p. 2).

Неслучайно американският ръководен документ *Joint Publication 5-0: Joint planning* твърди, че „към този процес не трябва и не може да се подхожда с лека ръка, тъй като погрешно заключение, произтичащо от некачествен анализ, може да доведе до много сериозни последици, като например невъзможност за постигане на стратегически и оперативни цели на допустимата цена“².

Дефиниции на понятието и проблематични въпроси на концепцията

Въпреки принципно доближаващите се идеи и замисли, стоящи зад различните дефиниции на ЦТ, изложени в ръководните документи на Въоръжените сили (ВС) по света, в някои военни среди съществува известна неяснота и следователно неразбиране на същността на концепцията. Това всъщност е една от предпоставките за неточно определяне на ЦТ в контекста на планиране и провеждане на операции, както и за оспорване положителното значение на концепцията в съвременната оперативна среда (Eikmeier 2017, p. 7).

Според публикацията на НАТО *AJP-5: Allied Joint Doctrine For The Planning of Operations* „ЦТ е основният източник на сила, който осигурява на определена страна сила, свобода на действие или воля за битка. Винаги е физически субект. На политико-стратегическо ниво съществуват ЦТ за морална сила, както и за физическа такава. При по-ниските нива на командване обикновено съществуват само ЦТ с физическа сила“³.

Българският документ Ръководство за планиране на операции, Част III – тактическо ниво, от нормативната база на въоръжените сили (ВС) на Република България дава подобно определение за понятието ЦТ:

„...характеристики, способности или конкретни райони или обекти, от които една страна получава свобода на действие, физическа мощ или воля за водене на въоръжена борба“⁴.

Същото се припокрива напълно с дефиницията, дадена през 1986 г. в Ръководството за планиране на операции на СВ на САЩ от 1986 г.⁵

От друга страна, въз основа на яснотата, логиката и прецизността, които дава, значима за целите на оперативното планиране се явява дефини-

цията, дадена и предложена от Дейл Ейкмайър – американски полковник от запаса, служил в СВ на САЩ. Редно е да се отбележи, че той притежава богат и безценен опит при планирането и провеждането на действителни бойни операции. Тя гласи следното:

Центърът на тежестта е основният обект, който притежава присъщата способност да постигне целта (Eikmeier 2017, p. 3).

Целта на тази сравнително нова и ясна формулировка е именно намаляване и в най-добрия случай – изключване на вероятността за неразбиране и следователно тълкуване същността на понятието, последиците от което могат да бъдат фатални, както вече бе упоменато (Eikmeier 2017).

Несъмнено обаче Концепцията за ЦТ е рамката, върху която е изградено оперативното изкуство и детайлното военно планиране. Тя се приема като инструмент, който позволява ефективното използване на ограничени ресурси за постигане на определената цел.

Методики за определяне центъра на тежестта

Съществуват различни методики за определяне на ЦТ на собствените и противостоящите сили. Най-общо могат да бъдат обособени два отделни типа – доктринални и т.нар. „недоктринални“ (Eikmeier 2017, p. 2). Според американския документ *Joint publication 2-01.3: Joint intelligence preparation of the battlefield* при разглеждане на една система, каквато е и оперативната среда, трябва да се използват холистичният подход и макроанализа. Последващата схематична визуализация на проблематиката би позволила точното изясняване на ЦТ⁶.

Според някои автори обаче при определянето му в съвременните въоръжени конфликти не трябва да се подхожда стриктно и ограничено. Твърди се например, че изхождайки от „мултидомейн“ естеството на въоръжените конфликти и техния силно интегрален и високотехнологичен характер, би следвало да се определят по няколко ЦТ на различните командно-управленски нива, а също така и в различните „домейни“ на водене на бойни действия по едно и също или в различно време (Maig 2016, pp. 9-10).

Действително поуките от практиката показват, че проблематична страна от гледна точка на практическото приложение на концепцията се оказва стриктното следване на доктриналните методики при определяне ЦТ. То също се явява предпоставка за неточното му определяне (Eikmeier 2017, p. 2). Като доказателство може да бъде изведено гореспоменатото погрешно определяне на ЦТ от Висшето военно ръководство на операция

„Иракска свобода“ през 2005 г. именно на база на пунктуалното следване на доктриналната методика. Последиците се състоят в избухване на масирано въстание на местното население, застрашаващо постигането на поставените оперативни и дори стратегически цели на американското командване. Последвалото практическо прилагане на недоктринален метод за определяне ЦТ от полковник Ейкмайър при кризисното планиране довежда до правилното му определяне, възприемане и съответно успешно постигане на поставената оперативна цел към този момент – потушаване на избухналото въстание (Eikmeier 2017, p. 2).

Като се има предвид значимия му принос към изучаването и практическото приложение на концепцията в съвременни въоръжени конфликти, с цел постигане резултатите на доклада, изследването ще се довери именно на неговата експертиза и недоктринална методика за определяне ЦТ в рамките на конкретен конфликт – Фолклендската война от 1982 г. На първо място обаче ще бъдат изведени общи сведения за войната.

ФОЛКЛЕНДСКАТА ВОЙНА

Обща характеристика на Фолклендската война

Фолклендската война представлява въоръжен конфликт между Великобритания и Аржентина с висока и средна интензивност на бойните действия, продължил от 02.04.1982 г. до 14.06.1982 г. (Kozuharov 2002). Началото на конфликта се обуславя от дебаркирането на Фолклендските острови, Сандвичевите острови и остров Южна Джорджия на аржентински войски и овладяването им при слаба съпротива от страна на британските гарнизонни части. След успешното рязвръщане на британската групировка в зоната за бойни действия (ЗБД), овладяването на остров Южна Джорджия, осъществяването на господство по море и морска блокада на архипелага британците извършват десант на Фолклендските острови и настъпателни действия по суша към столицата Порт Стенли, сломявайки аржентинската отбрана. На 14.06.1982 г., със сключването на примирието, Великобритания официално възвръща контрола си над спорните острови.

Кратка хронология на военнополитическите събития до началото на активните бойни действия между Великобритания и Аржентина

Въпреки че Фолклендските острови, Сандвичевите острови и остров Южна Джорджия са британско владение от XIX век, Аржентина ги смята за изконно свои земи. Дългите години на мирни преговори за връщането

им към територията на аржентинската държава не дават резултат. В условията на тежка икономическа криза и обществено недоволство хунтата, управляваща аржентинската държава, начело с генерал Леополдо Галтиери, решава да отклони вниманието на протестиращото срещу нея население, залагайки именно на национализма чрез възвръщането на въпросните острови.

За целта в края на март – началото на април 1982 г. аржентински десантни части дебаркират на островите и с лекота неутрализират британските гарнизони, състоящи се от в пъти по-малко души личен състав. За изключително кратко време Порт Стенли – столицата на Фолклендския архипелаг, е овладяна от аржентинските войски.

В отговор на това, след изчерпване на дипломатическите мерки, министър-председателят на Великобритания – Маргарет Тачър, дава своето разрешение за провеждането на военна операция, целяща връщането на островите под британски контрол. Британското командване на операцията обявява 200-милна ЗБД в района на Фолклендския архипелаг, като само след три дни започва поэтапното отплаване на силите от състава на британската групировка, състояща се от общо 132 кораба, подводници и мобилизирани търговски кораби, превозващи войски, авиационни единици и друго материално осигуряване (Kozhuharov 2002). Още преди аржентинския десант обаче към Фолклендските острови отплават британски подводници, първата от които – атомната подводница „Спартан“, пристига там на 12.04.1982 г. (Kozhuharov 2002).

Състав на противостоящите групировки

Британска групировка

Формирането от състава на британската групировка, носещо основния въздушно-морски боен потенциал на британците, е 317.8 авионосно многоцелево съединение (АМС) в състав: 317.8.1 авионосна многоцелева група (АМГ), включваща два самолетоносача с охранение и 317.8.2 отряд за прикритие (ОПР) на АМГ. Основната задача на 317.8 АМС представлява прекъсване на въздушните комуникации на противника (Kozhuharov 2002). Десантните войски са обособени в 317.1 оперативна-тактическа групировка войски (ОТГВ) в състав от две професионални бригади – усилена бригада морска пехота и усилена сухопътна бригада, както и отделни части. Десантните кораби, предназначени за транспортиране и осигуряване стоварването на войски, формират 317.0 десантен отряд (ДЕСО). Подводните сили, състоящи се от 5 атомни и 1 дизел-електрическа подводница,

формират 324.3-о съединение, което е извън състава на обединението и на което се възлагат основно разузнавателни задачи, осигуряващи 317.8 АМС (Kozhuharov 2002, pp. 103-104).

Корабният състав на британското обединение се състои от: 2 самолетоносача, 3 вертолетоносача, 8 ескадрени миноносци, 15 фрегати, 2 десантни вертолетоносещи кораби докове, 16 десантни катера, 6 подводници, 5 миночистача, 75 кораба със спомагателно назначение (Kozhuharov 2002). Общо те представляват 132 единици, от които 57 са бойните кораби и корабите за бойна поддръжка, а 75 са спомагателните, включително мобилизираните транспорти (Kozhuharov 2002, s. 278), като към момента на британския десант в средата на месец май корабите възлизат общо на 32 бойни единици (Kozhuharov 2002, s. 104). От гледна точка на качество и ефективност на материалната част е важно да се отбележи, че голям процент от британските съдове, развърнати в ЗБД, представляват сравнително нови за времето си единици, оборудвани с модерно въоръжение.

От гледна точка на авиация след извършването на летищния маньовър в периода 23 – 25.05 британското обединение разполага със следните самолети на КВВС, базирани на остров Възнесение: 5 далечни бомбардировача „Вулкан“, 12 самолета цистерни VC-10 „Виктор“, 4 разузнавателни самолета Mk.2P „Нимрод“, 6 транспортни самолета C-130 „Херкулес“. Мобилизираните транспорти на свой ред доставят 22 самолета с вертикално излитане и кацане, както и близо 100 вертолета. В крайна сметка общият брой на летателни апарати (ЛА), развърнати за целите на британската операция, достига 214 единици (Kozhuharov 2002, s. 279).

Аржентинска групировка

Състои се от три основни обединения: Групировка за ПВО, Стратегическо обединение на ВВС, Южноатлантическо разнородно обединение (ЮАРО).

Групировката за ПВО цели осигуряване ПВО на континента в приморско направление, докато Стратегическо обединение на ВВС е развърнато за оказване на въздушна поддръжка на войските на континента в приморско направление. В състава на второто е сформирана специална групировка за действие над Фолклендския архипелаг – Южно оперативно-тактическо обединение на ВВС (Южно ОТО), състоящо се от 83 свръхзвукови самолета (Kozhuharov 2002).

Третото съединение – ЮАРО, се състои от 79-о оперативно-тактическо обединение на ВМС, подводни сили – 2 подводници („Санта Фе“ и

„Сан Луис“), морска авиация с брегово базиране на остров Огнена земя, гарнизон на архипелага – сили и от трите вида въоръжени сили на Аржентина с численост 12 193 души, и 4-а въздушнодесантна бригада – в резерв (Kozhuharov 2002).

Към началото на военния конфликт аржентинските ВМС имат възможността да използват едва 23 бойни кораба, сред които 1 самолетносач, 1 крайцер, 6 ескадрени миноносци, 5 корвета, 2 дизел-електрически подводници, 1 танкодесантен кораб, 10 кораба със спомагателно назначение (Kozhuharov 2002).

Планирано е британската групировка да бъде унищожена североизточно от Фолклендските острови чрез координирана атака срещу основните ѝ ударни сили от две направления – юг и северозапад. Този план е известен като „Вилицата на Ломбардо“ – по името на командира на ЮАРО (Kozhuharov 2002). Важно е да се отбележи, че към момента на стоварването на британския десант авиационната групировка на Аржентина се състои от общо 175 ЛА, разпределени в 12 съединения (Kozhuharov 2002), т.е. към този момент аржентинската авиация притежава значително числено превъзходство над британската.

ПРИЛАГАНЕ НА МЕТОДИКАТА НА ЕЙКМАЙЪР ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ ЦТ НА ПРОТИВОСТОЯЩИТЕ СИЛИ:

Стратегически цели на противостоящите сили

За Великобритания стратегическата цел е възвръщане на британския контрол и присъствие над Фолклендските острови, остров Южна Джорджия и Сандвичевите острови, докато за Аржентина тя е удържане на контрола над новозавладяните острови.

Определяне на критични способности на противостоящите сили – „вероятните действия, които ще предприеме обединението, за постигането на стратегическата цел“ (Eikmeier 2017, p. 6)⁷.

Въоръжена групировка на кралство Великобритания

Първостепенна критична способност на въоръжената групировка на Кралство Великобритания представлява осъществяването на господство по море и по въздух, което да създаде благоприятни оперативни условия за осъществяване на десант на Фолклендския архипелаг и последващи успешни настъпателни действия по суша, завършващи с овладяването на Порт Стенли – също критични способности за британската групировка.

Въоръжена групировка на Аржентина

Като критични способности на въоръжената групировка на Аржентина могат да бъдат възприети ефективната противодесантна отбрана на Фолклендския архипелаг и ефективните деблокадни действия.

Центрове на тежестта – „кой субект, участник или възел има присъщата способност да извърши действието, което постига целта“ (Eikmeier 2017, p. 6).

Въоръжена групировка на кралство Великобритания

Несъмнено основен ЦТ на британското обединение представлява значителната му бойна мощ, ориентирана около способността на самолетносачите от 317.8.1 АМС за проекцията на сила. Изначално те притежават най-ключовата за британците способност – тази за осигуряването на господство по въздух и по море. Палубните изстребителни „Сий Херирър“ притежават отлични характеристики и модерни ракети „въздух – въздух“, а пилотите им са високоподготвени, което компенсира значително по-малкото им количество от това на аржентинската авиация в първия етап от началото на конфликта. Интегралното и рационално използване на силите на 317.8.1 АМС, основано на отличната разузнавателна поддръжка на обединението, осигурява качествено превъзходство над противниковата авиация, а към края на конфликта е осигурено и въздушно превъзходство.

В подкрепа на гореизложената теза е редно да се спомене, че всъщност значителна част от потенциала на британската групировка за нарушаване на критичните въздушно-морски комуникации на противника, а именно изстребителната авиация, е базирана на борда на едва две бойни единици (самолетносачите). Поразяването дори и на една от тях би поставило под въпрос ударните способности, а и моралните устои на британската групировка, което по всяка вероятност би компрометирало успеха на цялата британска кампания (Kozhuharov 2002). Именно затова, самолетносачите се стремят да оперират в относително безопасен за тях район – извън зоната на действие на континенталните ударни авиационни сили на Аржентина.

Следвайки същата логика и тезата за възникването и съществуването на различни по естество и по време ЦТ, се оказва, че десантът на британските войски, намиращи се на борда на единични кораби и най-вече на борда на мобилизирания презокеански лайнер „Канбера“, също може да се разглежда като ЦТ за британската групировка в определен период от развитието на бойните действия. Потопянето на дори един от десантните кораби „Фиърлес“ и „Интерпид“ би коствало на британските десантчици

загубата на 20% от личния им състав, а потапянето на лайнера „Канбера“ – цели 60%, „и по всяка вероятност успеха на британската операция“ (Maig 2016, p. 7).

С потапянето на крайцера „Генерал Белграно“ и последвалата забрана за плаване на аржентински кораби извън 12-милната зона на териториалното море излиза, че решаваща роля за налагането на критично важно господство по море имат и подводните сили на Великобритания. Следователно поисково-ударния потенциал на британските атомни подводници също би следвало да се разглежда като ЦТ на британското обединение към определен момент от развитието на бойните действия.

Въоръжена групировка на Аржентина

Като ЦТ на аржентинските сили следва да бъде определена оперативната мощ на бойната авиация, която се състои от значително количество ЛА. Доказателство за критичното ѝ значение е фактът, че дори и при осигуряването на господство по море от страна на британската групировка, авиацията продължава да изпълнява бойните си задачи, поразявайки и потапяйки британски надводни бойни кораби и транспорти, и осигурявайки аржентинските части на архипелага. Победите, които тя отбелязва, застрашават успешността на критично важните британски десанти, включително на тези, които представляват ЦТ в определен момент, а по-рано и сигурността на британските самолетоносачи (също ЦТ) – при опита за осъществяването на „Вилицата на Ломбардо“. По-късно ударите на аржентинската авиация силно затрудняват логистичното осигуряване и придвижването на вече дебаркиралите морски пехотинци и сухопътни части (Maig 2016). Фактът, че на едни от най-елитните британски военни части, а именно диверсионно-разузнавателните групи от Силите за специални операции (SAS), се възлагат задачи за унищожаването на ЛА от аржентинската бойна авиация⁸, също говори за възприемането ѝ като действителен ЦТ. Все пак силите за специални операции са един от най-ценните капитали на които и да са ВС по света и по начало се предвижда да изпълняват задачи от особено важно стратегическо или оперативно значение.

Още едно доказателство, подкрепящо гореизложената теза, може да бъде изведено от това, че активните бойни действия на Фолклендските острови започват с бомбардировките на летището в Порт Стенли и други летища от сили на британската авиация (Kozhuharov 2002). Целта е чрез нарушаването на инфраструктурата им да бъде силно ограничено именно използването на аржентинската авиация над архипелага.

Част от разсекретен доклад на Британския отдел за оперативни изследвания⁹ може да бъде цитиран също в подкрепа на гореизложената теза. Той гласи следното:

„Аржентинската авиация проведе десетседмична кампания, като през това време тя осигуряваше логистично своите сили на Фолклендските острови, разузнаваше силите на Обединеното кралство в Южния Атлантис и влизаше в бойни стълкновения с части на 317-о съединение. Въпреки че претърпяха значителни загуби, справедливо е да се каже, че аржентинските въздушни сили не бяха победени и останаха жизнеспособна сила до края на военните действия. Четирите рода авиация в рамките на собствените си направления бяха като цяло способни и добре организирани, макар и ограничени във въздушното снабдяване с гориво и средствата за разузнаване. Липсата на резервни части за самолети също вероятно ограничи тяхната ефективност. От трите аспекта на проведените операции аржентинската авиация се счита за успешна във въздушното логистично осигуряване, частично успешна в разузнавателните задачи и в нанасянето на значително изтощение на Военноморските сили на Обединеното кралство. Не беше постигнат важен военен успех срещу сухопътните сили на Обединеното кралство на брега.“

Част от гореспоменатите недостатъци на аржентинската авиация по-късно ще се разгледат като критични уязвимости.

Определяне на критичните изисквания на противостоящите сили – „поддържащите елементи, от които се нуждае ЦГ“ (Eikmeier 2017, p. 2)¹⁰.

Въоръжена групировка на кралство Великобритания

Първостепенното изискване, без изпълнението на което успешното развитие на британската операция би било поставено под въпрос, е осигуряването и поддържането на единна опозната картина (ЕОК) на оперативната обстановка. Целта е подпомагане на командирите в процесите по вземане на решения на базата на интегриране и анализиране на разузнавателната информацията от различни източници като: 324.3 съединение на Кралския военноморски флот, състоящо се от общо 6 подводници; диверсионно-разузнавателни групи от състава на Special Boat Service и Special Air Service (Сили за специални операции на КВ); радиолокационни дозори, изстребителни дозори (Kozhuharov 2022, s. 110). Факт е, че командването на британското обединение успява да си изгради много по-добра ЕОК на оперативната обстановка отколкото аржентинското, като по непотвърдена

информация британската групировка поучава съдействие и от Силите за космическото разузнаване на САЩ (Kozhuharov 2022, s. 110). Изпълнението на критичното изискване за изграждане на ЕОК създава благоприятни условия за последващи успешни бойни действия на британците по установяване на господство по море и морска блокада на архипелага.

Други критични изисквания на британската групировка са: осигуряването на значително числено превъзходство срещу противостоящите сили в ЗБД за целите на настъпателните операции¹¹, защита на собствените критични въздушно-морски комуникации, прекъсване на критичните за противника въздушно-морски комуникации и не на последно място осигуряване на висока бойна устойчивост на самолетоносачите от състава на обединението.

Въоръжена групировка на Аржентина

Критичните изисквания на аржентинската групировка са следните: осигуряване и поддържане на ЕОК на оперативната обстановка, ефективно и непрекъснато логистично осигуряване, навременно стоварване на войски за отбрана на островите, ефективно и навременно развърщане на аржентинската групировка за деблокадни действия, защита на собствените критични въздушно-морски комуникации, прекъсване на критичните въздушно-морски комуникации на противника.

Тук е редно да бъде отбелязана ролята на аржентинските подводници. Относителната малочисленост на аржентинския подводен флот, незадоволителната подготовка на екипажите и техническите неизправности на материалната част (Kozhuharov 2002) не позволяват ефективното използване на изключително ценния оперативен потенциал на този вид бойни платформи, характеризиращ се с обективното си превъзходство срещу надводния кораб и способен да участва в изпълнението на всички гореспоменатите критични изисквания, с изключение на нарушаването на въздушните комуникации на противника.

Определяне на критичните уязвимости на противостоящите сили – „уязвимите елементи на поддръжката“ (Eikmeier 2017, p. 2)¹².

Въоръжена групировка на кралство Великобритания

Като критична уязвимост може да се разгледа въпросът с логистичното осигуряване на британската групировка, което би следвало да бъде затруднено от отдалечеността на ЗБД от Великобритания и което е жизненоважно за настъплението на сухопътния фронт. В подкрепа на това твърдение сочат усилените бойни действия на аржентинската авиация срещу

британски кораби, най-вече с цел затрудняване на дебаркиралите части в логистично отношение (Mair 2016).

Друга критична уязвимост представлява концентрирането на транспортните вертолети, предназначени за целите на сухопътната настъпателна операция, на борда на единичен кораб – мобилизирания „Атлантик Конвейър“. Поразяването му довежда именно до забавяне на настъпателните действия на британските бригади поради унищожените транспортни вертолети, намиращи се на борда му (Mair 2016, p. 8).

Въоръжена групировка на Аржентина

Основната критична уязвимост на аржентинските въоръжени сили се състои в незавършената им подготовка за водене на бойни действия (Kozhuharov 2002). Ключов резултат от това се явява незадоволителното техническо състояние на наличната материална част, което се обуславя от различни фактори, като например – налагането на оръжейно ембарго срещу Аржентина от редица вносители¹³. Факт са и ограничените възможности на някои аржентински кораби в строя, като самолетносача „Вентесинко де Майо“ и крайцера „Генерал Белграно“ (Kozhuharov 2002).

Съществена критична уязвимост представлява и невъзможността за използване на свръхзвукова авиация с базиране на Фолкендския архипелаг поради ограничената дължина на пистата в авиобаза „Малвинас“, което по същество „намалява бойния потенциал на аржентинската авиация“ (Kozhuharov 2002). От друга страна, част от бойните кораби на аржентинските ВМС, включително 2 подводници, са в процес на ремонт и остават в това положение до края на бойните действия (Kozhuharov 2002). Това също може да бъде прието за критична уязвимост, лишаваша аржентинските ВМС от широкоспектърния оперативен потенциал на използването на още 2 боеспособни подводници.

Относителната отдалеченост на Фолкендския архипелаг от континентална Аржентина (380 мили) кореспондира пряко с усложняване на задачата по логистично осигуряване на силите, разположени на аржентинския архипелаг, следователно отдалечеността също може да се разглежда като критична уязвимост. След потопяването на крайцера „Генерал Белграно“ от британската подводница „Конкърър“ и установяването на морска блокада на архипелага това критично изискване се осигурява от аржентинската военнотранспортна авиация и кораби на Червения кръст (Kozhuharov 2002, s. 107).

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Съвременните въоръжени конфликти, дори и тези от преди около 40 години, са изключително показателни за изследването на проблематиката около концепцията на фон Клаузевиц за ЦТ поради интегралния и мултидомейн характер на въоръжената борба и съответно нуждата от преразглеждане на концепцията в контекста на съвременното планиране и провеждане на операции на НАТО. Оказва се, че концепцията е все още актуална и ефективна, но следва да бъде прилагана гъвкаво. При това следва да се отчитат и анализират особеностите на съвременните средства, способности, тактики и характер на въоръжената борба, но и поуците от практиката от съвременната военна история.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Задълбоченото изучаване и критично анализиране на проблематиката около Концепцията за ЦТ в контекста на съвременното военно дело и военната история би оказала положително влияние върху подготовката на офицерския състав за планиране и провеждане на операции с оглед на все по-усложняващата се военнополитическа обстановка в световен план и с оглед на най-новите средства, способности и тактики за водене на бойни действия. Поради доказаната значимост на тази концепция и ценните поуци от практиката може да се заключи, че за НАТО и специалистите, свързани с него, това може да се окаже един истински крайъгълен камък и неизменен фактор за успех на операциите, водени от съюза и/или от държави членки на НАТО, участващи в бойни действия.

БЕЛЕЖКИ:

1. FM 100-5: Operations, 1986. Available on: chrome-extension://efaidnbmnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://cgsc.contentdm.oclc.org/digital/api/collection/p4013coll9/id/893/page/0/inline/p4013coll9_893_0 [last viewed 26.02.2024].

2. JP 5-0: Joint Planning, 2020. Available on: chrome-extension://efaidnbmnnniibpcajpcglclefindmkaj/https://irp.fas.org/doddir/dod/jp5_0.pdf [last viewed 01.03.2024].

3. AJP-5: Allied joint doctrine for the planning of operations, 2019. Available on: chrome-extension://efaidnbmnnniibpcajpcglclefindmkaj/https://www.coemed.org/files/stanags/01_AJP/AJP-5_EDA_V2_E_2526.pdf [last viewed 27.02.2024].

4. Ръководство за планиране на операции, Част III – тактическо ниво (17.10.2013 г.).

5. FM 100-5: Operations, 1986. Available on: chrome-extension://efaidnbmnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://cgsc.contentdm.oclc.org/digital/api/collection/p4013coll9/id/893/page/0/inline/p4013coll9_893_0 [last viewed 26.02.2024].

6. JP 2-01.3: Joint intelligence preparation of the battlefield, 2014, p. I-5, IV-11, IV-13. Available on: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://irp.fas.org/doddir/dod/jp2-01-3.pdf> [last viewed 29.02.2024].

7. „Какво може да извърши ЦТ – основните му способности във връзка с постигането на целите на едната страна на определено ниво в контекста на дадена среда“ (АЖП-5 2019, р. В-6).

8. Lessons of the Falklands. Summary report, 1983. Available on: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA133333.pdf> [last viewed 27.02.2024].

9. An examination of the Argentine air effort during the Falklands campaign, 1982. Available on: <https://web.archive.org/web/20150101064858/http://www.arcrc.com/archive/falklands/argaireffort> [last viewed 28.02.2024].

10. „Специфични условия, ресурси и/или средства, които са от съществено значение за ЦТ да изпълнява критичните си способности“ (АЖП-5 2019, р. В-6).

11. Постигнато е към средата на месец май 1982 г. и представлява съотношение приблизително 3:1 в полза на британската групировка.

12. „Недостатъци, липси или уязвими от влияние елементи по начин, който ще допринесе за невъзможност на ЦТ да изпълни една или повече от критичните си способности“ (АЖП-5 2019, р. В-6).

13. В следствие на това Аржентинските въоръжени сили са лишени от получаването на модерно въоръжение за различните видове и родове войски.

ЛИТЕРАТУРА

КОЖУХАРОВ, А., 2002. *Съвременните въоръжени конфликти в историята на военноморското изкуство: Бойни действия по морско-океанските комуникации и унищожаване на силите на противника на море в периода 1967-1991 г.* Варна: Стено. 320 с.

EIKMEIER, D., 2017. The Center of Gravity Still Relevant After All These Years? *Military review* [online]. 8 p. Available on: <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/Army-Press-Online-Journal/documents/Eikmeier-v2.pdf> [last viewed 01.03.2024].

MAIR, R., 2016. Clausewitz and the Center of Gravity: A theory standing still in the ever evolving world. *JCSP 40 PCEMI 40 Exercise Solo Flight*. 14 p. Available on: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.cfc.forces.gc.ca/259/290/301/305/mair.pdf> [last viewed 01.03.2024].

REFERENCES

EIKMEIER, D., 2017. The Center of Gravity Still Relevant After All These Years? *Military review* [online]. Available on: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2017-Online-Exclusive-Articles/The-Center-of-Gravity> [last viewed 01.03.2024].

KOZHUHAROV, A., 2002. *Savremennite vaorazheni konflikti v istoriyata na voennomorskoto izkustvo: Boyni deystvia po morsko-okeanskite komunikatsii i unishtozhavane na silite na protivnika na more v perioda 1967-1991 g.* Varna: Steno. [in Bulgarian].

MAIR, R., 2016. Clausewitz and the Center of Gravity: A theory standing still in the ever evolving world. *JCSP 40 PCEMI 40 Exercise Solo Flight*. Available on: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.cfc.forces.gc.ca/259/290/301/305/mair.pdf> [last viewed 01.03.2024].

RELEVANCE AND SIGNIFICANCE OF THE CENTER OF GRAVITY CONCEPT IN MODERN PLANNING AND CONDUCT OF NATO OPERATIONS

Abstract: This scientific article aims to prove the effectiveness of the Center of Gravity (COG) concept within the framework of the modern NATO planning and conduct of operations, along with the need for its flexible application in the context of the nature of modern armed conflicts and the lessons learned from the history of modern armed conflicts. To achieve the objectives of the study, first of all, the definition and the essence of the concept will be considered. Subsequently, the issues surrounding the practical application of the Center of Gravity concept in a modern operational environment by military commands of NATO member states will be presented, proving the relative effectiveness of a specific methodology for determining the CT. To achieve the goals of the report, the Falklands War of 1982 will be examined through the prism of the concept and the chosen methodology. The credibility and quality of the analysis were achieved by the use of various and authoritative official sources, such as: books of a scientific nature, military doctrines, manuals and scientific reports related to the subject.

Keywords: center of gravity; planning; operations; Falklands war; NATO

Dimo Savov

ORCID iD: 0009-0008-9871-8980

Faculty of Navigation

Nikola Vaptsarov Naval Academy

73, Vasil Drumev St.

Varna, Bulgaria

E-mail: dimo.kr.savov@gmail.com